Balio Sruogos laiškas Juozapui Sruogai, 1938-09-20, iš Kauno – į Tilžę

Mielas Juozapai, / Man advokato laiškas neatrodo įtartinu delsimu, – tai stačiai provincijos advokatėlio peckelio ir apsileidėlio darbas.

Mielas Juozapai,

Man advokato laiškas [1] neatrodo įtartinu delsimu, – tai stačiai provincijos advokatėlio peckelio ir apsileidėlio darbas. Visi taip daro! Jeigu manytum iš karto „parceliuoti“, tai į 4 dalis nėra ko parceliuoti, – aš savo dalies tenai neimsiu, nieko nedarysiu, jos stačiai žinoti nenoriu, – daryk su ja, kaip išmanai.

Su Kazimieru [2] aš net telefonu mažai ką tekalbu, – ir labai retai. Nežinau, ar jis pyksta ko ant manęs, ar kaltas jaučiasi, – tais reikalais su juo tartis nelabai tenorėčiau.

Bet, va, kas: man iš tavęs priklauso selterio kvorta: visomis teisybėmis ir neteisybėmis pasinaudojęs, aš padariau, kad Ramioji gatvė jau grindžiama, – bus išgrįsta iki tavo įvažiavimo (ir tiktai!). Žinoma, kėliau triukšmą, bet padariau [3]. Už mėnesio jau bus gatava, – dabar baigiu akmenis suvežti, – niekas netikėjo, kad galima tai padaryti! [4]

Statybos prižiūrėti Zuboviokas [5] dažniau atvažiuoja, tik, latras, ne visuomet parašo. Eina tvarkoj ji.

Jei manai turėti reikalo su T. kasomis ir statybą baigti iki N. metų, – laikas dabar pradėti rūpintis, – tai gana ilga procedūra – kol svarstys, nuspręs, kol surašys įkeitimo aktą, kol pravesi draudimą – reikia laiko! Gali kartais ir kredito sąlygos pasikeisti, – nežinia, kokios reikšmės turės Klaipėdos rinkimai [6].

Kol kas dėl nacių Kaunas nesijaudina [7]. Čekoslovakija baigta [8], tolimesnė eilė – Rumunijos naftai [9]. Mūsų eilė: po Dancigo, po Lenkų koridoriaus ir Silezijos [10].

Labų dienų p. Bronei [11].

Boles [12]

1938. VIII. 20 [13] [1r] // [1v] //

KOMENTARAI

[1] Juozapas Sruoga tuo metu gavo Biržų advokato Antano Stankaus laišką – atsakymą dėl brolių Sruogų paveldėto žemės sklypo Baibokuose:

„Gerbiamas Pone,

Sudarant nuosavybės dokumentą, būtinai reikia nurodyti apytikrį žemės plotą, t. y. skirtis tegali tik apie 1/2 ha daugiausia. Priešingai gali būti paskaityta žemės nuslėpimu. Žemės kiekis tegalimas nustatyti tik privačiu būdu ir to užtenka, nes patikima savininkų atsakomybe. Valdiško matavimo vargiai bepavyks padaryti, nes nei kaimas skirstomas vienkiemiais, nei palaikų padalinimas dabar nedaromas. Palaikų padalinimą tegalima būtų padaryti tik tuomet, jeigu ir Aniolo našlė prašytų ir turėtų įpėdinystės teisėse pasitvirtinimą ir, be to, taip pat turėtumėte palikėjo nuosavybės dokumentą. Be to, tai ilgas darbas. Reikėtų laukti kokius 2–3 metus, nes mūsų administracijos įstaigos negreitos. Yra daug palaikų padalinimų pradėtų, t. y. paduotų prašymų padalinti 1935–[193]6 metais ir dar ničnieko nėra daryta. Sako, matininkų stoka.

Kad pagreitinus dalyką, reikia nurodyti apytikrį plotą, o tą jau, žinoma, žinosite, ar yra 1 ha ar 50 ha, ir prašysite teismą padaryti vietos apžiūrą su matininku, o tas nustatys plotą. Kokį matininką teismas kvies, tai ne mūsų dalykas; jis ir pats, jei moka, gali išmatuoti, tai jau jo dalykas. Tik reikia jam nurodyti, kad ploto tikro nežino prašytojai ir kad prašo kviesti matininką ekspertą. Žodžiu, man tik to ir reikėjo žinoti, kad Jūs ploto nežinote.

Del žemės išrūšiavimo tai yra keli būdai. Apytikris, tai paduoti Biržų apskrities Inspektoriui pareiškimą, kad Jūs norite mokėti žemės mokesčius skyrium už Jums testamentu užrašytą žemę, ir jis Jums iš akies nustatys rūšį, t. y. proporcingai visoms žemės rūšims, kaip tai visuomet yra daroma tokiais atvejais. Norint tiksliai išrūšiuoti, reikia kreiptis į Apygardos žemės rūšiavimo komisiją Šiauliuose. Ji tada radusi, kad kitaip nebus galima padaryti, atsiųs rūšiuotoją ir, jei jam bus reikalinga, jis pasikvies matininką ir apmatuos. Bet Jums iš to maža tebus naudos, nes plano vis tiek matininkas tokis nesudarys, bet tik nustatys plotą sau ir tiek. Bet išrūšiavimas tai jau bus tikslus. Tad pasirinkite vieną būdų. Tik žinokite, kad š. m. taipgi nepadarys. Gerai, kad kitą metą.

Kiek kainuotų išrūšiavimas su matininku ir kiek matininkas, darant vietos apžiūrėjimą su teisėju, sunku pasakyti, nes nežinia, kas jam bus pavesta atlikti, ar tik nustatyti kiekį žemės, ar ir padaryti planas. Prisipažįstant įsisenėjusiu valdymu nuosavybės teise, nereikalinga turėti planas. Jeigu žinotumėte plotą, tai ir jokių matavimų nereikėtų. Be to, ekspertui atlyginimą skiria teismas savo nuožiūra, neišeinant iš įstatyme nustatytų ribų. Apie tai prieš kviečiant ekspertą, teismas išreikalauja sau ir ekspertui atlyginimą. Konkrečiai nei pats teismas negali iš anksto pasakyti, kiek reikės. Manau, ne daugiau 50 litų matininkui, bet ir tai žiūrint, iš kur matininkas važiuos.

Del bylos esmės, t. y. kokiu būdu bus pripažinta nuosavybės teisė, palikite man galvoti. Aš žinau, ką sakau. Jeigu įpėdiniai patys būtumėte išvaldę 10 metų, tai nereikėtų palikėjo laiko pridėti, bet kadangi Jūs tiek laiko neišvaldėte ir bendrai Jūsų valdymas tik nuomos sutartimi tepasireiškė, tai ir reikia 10-metį lipdyti iš palikėjo ir jūsų valdyto laiko, nes ne palikėjas, o Jūs tebūsite pripažinti savininkai. Palikėjo, kad Jūs ir kaip norėtumėte, negalėsite įtvirtinti nuosavybės teisėse, nes jis miręs, nes, atsiprašau, teismas su numirėliais neturi jokio reikalo, o tik žiūri, kam po jų teko tos teisės. Paskaitykite V. Ž. Nr. 332/2275 apie įsisenėjusių valdymų įgijimą nuosavybės teisių 4 str., ir ginčo tarp mūsų nebus. Jūsų reikalas nefilosofuoti apie juridinę bylos esmę, bet tik man teikti konkrečias bylos žinias ir tik visa kita aš padarysiu.

Sakau, kad byla negreita dėl to, kad publikacijai skiriama nuo 1 iki 3 mėnesių laiko, o kai kuriuose teismuose daroma net dvi publikacijos, t. y. dar laike 6 mėn. skyrium šaukiami įpėdiniai, nežiūrint, kad čia ir testamentas yra, nes, sakoma, o gal atsiliepę įpėdiniai ir testamentą panaikins. Praktika nevienoda teismuose dėl publikacijos. Tik žinau, kad Biržuose tik viena publikacija nuo 1–3 mėn. teisėjo nuožiūra. Tai viena. Antra, vietos apžiūros tedaromos tik sezonais, t. y. vasarą ir rudenį, jeigu geras oras, o taip pat, jei sausa, – pavasarį.

Išnuomuoti, sakau, patogiausia tik našlei, nes aš turiu omenyje, kad jeigu kitam išnuomuosite, tai ji gali neperduoti valdyti. Tada reikės bylinėtis dėl valdymo. Vadinasi, valdymas bus jau nutrauktas. O nuosavybės teisės pagal formulę tėra pripažįstamos tik tam, kas valdė be ginčo ir pertraukos 10 metų, kad ir sudedant palikėjo ir įpėdinių laiką. Jeigu bus nutrauktas valdymas, tai Jums jau tada reikės savistoviai valdyti 10 metų nuo atstatymo valdymo ir tik tada prašyti pripažinti teise įsisenėjusiu valdymu. Tad aš apgalvotai Tamstoms siūlau tik našlei išnuomuoti, kad ir už pigią kainą – nuomą. Bet jeigu tikite, kad ji užleis valdymą kitam nuomininkui, tai nuomokite savo rizika kitam. Bet ji gali susigalvoti ir neužleisti.

Savo vardu aš nenoriu kelti bylos dėl to, kad visokiais mažmožiais teismas mane vargins, t. y. ir tokiais, kuriuos ir jūs patys galite atlikti, pav. pinigų reikės mokėti už kelią ar ekspertui, ir iš manęs reikalauja. O aš turėsiu Jums rašyti, kad Jūs man atsiųstumėte, o jau po to aš siųsiu teismui. Tokiais atvejais teismas duoda ir terminą, o kas bus, jeigu greitai aš pinigų negausiu, pav. dėl to, kad Jūs būsite, kur išvykęs, tai teismas ir atmeta daręs tą veiksmą, kuriam buvo prašyti pinigai, nes man raginimą visuomet įteiks. O jeigu Jūsų namie nebus ir raginimas dėl to nebus įteiktas, tai lauks, kol bus įteiktas. Bet galiu ir aš apsiimti, tik sakau, kad tada man reikės mokėti brangiau ir, be to, duoti apie 200 litų avanso bylos reikalams.

Kiek man reikės atlyginti, dabar taipgi aš nežinau, nes kol kas negaliu numatyti, kas man bus pavesta ir kiek man reikės atlikti darbo. Žodžiu, susitarsime.

Viso labo tamstai.
Su didžia pagarba.

P. S. Tiesa, atvažiuoti pas mane nebūtina, nes nieko daugiau gero nebus galima išgalvoti, negu pasakiau. Kaip norite pagaliau.

Advokatas Antanas Stankus“ (Antano Stankaus laiškas Juozapui Sruogai, iš Biržų – į Panemunę, 1938-09-20, [pasirašytas mašinraštis], in: *LLTI BR*, f. 53, b. 858, l. 1–3r).

[2] Kazimieras Sruoga (1899–1974) – jauniausias Balio Sruogos brolis. Ekonomistas, spaudos darbuotojas. 1936–1940 m. akcinės bendrovės „Maistas“ direktoriaus pavaduotojas.

Juozapas Sruoga apie situaciją dėl Baibokų informavo ir brolį Kazimierą Sruogą, o nuorašu – Balį Sruogą:

„Mielas Kazimierai,

Rašau tau laišką mašinėle, nes noriu jo nuorašą pasiųsti ir Boleslavui. Kartu siunčiu tau gauto iš Biržų advokato pranešimo nuorašą. Kad vienąkart išjudinti iš vietos bylą, buvau pasiryžęs nuvykti patsai į Biržus. Bet matomai mano apsilankymas tam advokatui nepageidaujamas. Ir aš pats, paskaitęs to advokato laišką, nesu linkęs del jo stačiokiško tono toliau turėti su juo reikalą. Bet kas gali garantuoti, kad vengdamas vieno nesutiksi kito, dar blogesnio. Man visgi ir iš esmės atrodo, kad tas advokatas neina tiesiai prie reikalo, bet nori komplikuoti bylą. Iš pat pradžios jo pranešimo matyti, kad jis pats sau prieštarauja. Pradeda nuo to, kad „būtinai reikia nurodyti apytikrį žemės plotą, būtent, kad skirtis tegali tik apie 1/2 ha daugiausia. Priešingai gali būti paskaityta žemės nuslėpimu“. Toliau rašo, „kad pagreitinus dalyką, reikia nurodyti apytikrį plotą, o tą jau, žinoma, žinosite, ar yra 1 ha ar 50 ha, ir prašysite teismą padaryti vietos apžiūrėjimą su matininku, ir tas nustatys plotą“ ir užbaigia „žodžiu, man tik to ir reikėjo žinoti, kad Jūs ploto nežinote“. Kur to advokato logika? O dar jis drįsta prikaišioti man filosofavimą ir apie mirusius kalba lyg su išdidžiu paniekinimu. Be to, matyt, kad jis bylą nori vesti tik „einant įsisenėjusiu valdymu nekilnojamo turto nuosavybės teisės pripažinimo įstatymu“ (Vyr. žinios Nr. 332, eil. 2275), visai nekreipdamas dėmesį į esamą testamentą. Lyg teismo patvirtintas testamentas neturėtų reikšmės ir tt. Tais klausimais aš ir norėjau išsikalbėti. Advokatas gi reikalauja aklaus pasitikėjimo jo bylos vedimo planui. Rašyti arba klausinėti paaiškinimų toliau aš jau nebenoriu.

Lengva patarti sudaryti naują sutartį su Salomėja. Ji buvo jau porą sykių raginta pasisakyti tuo reikalu, bet nieko neatsako. Argi reikės važiuoti pas ją asmeniškai tartis? Juog jeigu nieko nebus daroma, tai tikrai tas Vabalninko pašto važikas (Kaziliūnas) užvaldys ir traką!

Boleslavas man rašo, kad jis savo dalies neimsiąs, nieko nedarysiąs ir nieko žinoti nenori, – pataria daryti, kaip aš išmanau.

Deja, kol trakas neatskirtas nuo Baibokų sklypo, nieko negalima daryti. Ir man, ir tau, ir Boleslavui teks duoti įgaliojimą advokatui užbaigti reikalui. Tik klausimas, ką mes įgaliosime, ar p. Stankų, ar kitą advokatą. Stankus buvo pareiškęs pageidavimą, kad jam būtų duotas bendras byloms vesti įgaliojimas. Man atrodo, kad jam turėtų užtekti siauresnio įgaliojimo; įgaliojimų projektus aš pridedu atskirai. Gal tu rasi galimybę pasitarti su kuo nors.

Aš manau visgi parašyti ir Vabalninko advokatui Vasiliūnui, klausdamas, ar jis nesutiks sutvarkyti testamentą ta prasme, kad mums būtų pripažintos nuosavybės teisės į traką; paklausiu, kokias sąlygas jis statytų ir kaip ilgai turėtų tęstis byla.

Bylą iš Stankaus norėčiau atsiimti ar per p. Skodį, ar betarpiai parašydamas. (Stankus turi sutarties su Salomėja originalą).

Pranešk skubiai savo nuomonę. Ar p. Skodis yra kiek gavęs iš tavęs ir kiek?

Brolis Juozapas (Juozapo Sruogos laiškas Kazimierui Sruogai, iš Tilžės – į Kauną, 1938-09-23, [pasirašytas mašinraštis], in: *LLTI BR*, f. 53, b. 858, l. 1–2r).

[3] 1937 m. naujai besiformuojančios Žaliakalnio gatvelės dažnai skendėjo purve, nebuvo normaliai prižiūrimos. Kad būtų galima iš Kauno miesto savivaldybės biudžeto gauti lėšų Ramiosios gatvės tvarkymui, reikėjo nemažai pastangų, pažinčių. Balys Sruoga sugebėjo pasiekti, kad miesto valdžia pagaliau pradėtų grįsti jų gatvę:

„Šiuo turiu garbę pranešti Kauno miesto savivaldybei, Gatvių tvarkymo skyriui, kad pribrendo būtinas reikalas sutvarkyti Ramiąją gatvę, kuri, lietui palijus, visai nepakenčiama. Jeigu negalima būtų sutvarkyti visa gatvė, tai yra būtinas reikalas sutvarkyti bent toji josios dalis, kurioje gyventojų lėšomis ir pastangomis yra pravestas vandentiekis ir kuri miesto savivaldybės darbininkų sugadinta, būtent: 1) nežinia kuriais sumetimais miesto savivaldybė prieš ketverius metus privežė molio (oficialiai, rodos, buvo vežamas „žvyras“, bet jo pėdsako neliko, – iš „žvyro“ pasidarė molis); 2) tvarkydama ir velėnuodama griovius miesto savivaldybė molį iš griovių suvertė į gatvę; 3) vesdama vandentiekį molį suvertė taip pat į gatvę, o ties vandentiekio vamzdžiais vidury gatvės paliko griovį, vietomis net 0,4–0,5 metr. gilumo.

Net vasaros metu, palijus lietui, gatvė buvo visiškai neišvažiuojama – gatvėje vanduo telkšo, o iš molio pasidariusi košelena vietoje aplipdo visus vežimus (o toji gatvės dalis, kuri liko nesugadinta, buvo visą vasarą išvažiuojama!)“ (Balio Sruogos pranešimas Kauno miesto savivaldybės Gatvių tvarkymo skyriui, Kaunas, 1937-08-31, [rankraščio fragmentas], in: *LLTI BR*, f. 53, b. 968, l. 1r).

[4] Juozapas Sruoga stebėjosi brolio veiklumu ir pasiektu rezultatu. Be to, jis domėjosi ir kitais aktualiais reikalais, ypač įkurtuvėmis ir kategoriška pozicija dėl Baibokų trako:

„1938 IX 23

Mielas Boleslavai,

Labai ačiū tau už malonią naujieną. Tikiuosiu, kad bus išgrįsta iki įvažiavimo į mūsų kiemą. Apie selterį aš ir be to galvojau. – Bronė nori vykti į Kauną sekančią savaitę. Vis mat laukiame, kaip ten pasibaigs derybos Godesberge. –

Kaip Jūs jaučiatės Savuose namuose? Ar jauku, ar šilta? Kokie patogumai ir kokie nepatogumai? –

Nors tu ir krataisi nuo trako, bet kol formaliai ir juridiniai tu nuo to reikalo nepasišalinęs, tai, deja, tau visgi teks kol kas dalyvauti bylos vedime, duoti įgaliojimą ir pan. Taigi aš skaitau sau už pareigą ir tave informuoti apie bylos eigą; todėl tu nesinervink, kad gauni iš manęs ir mano korespondencijos nuorašus. Man ta byla irgi įkyrėjo. – Ir pats nežinau, kaip ji greičiau baigti. Jeigu aš nieko nedarysiu, tai juk reikalas stovės vietoje ir Kaziliūnas gaus nei iš šio, nei iš to – 15 ha žemės dovanų! To aš nenoriu. Geriau padovanosiu Švietimo ministerijai, tegul ten pastato mokyklą. Bronė ir aš siunčiame jums visiems mūsų geriausius linkėjimus.

Juozapas“ (Juozapo Sruogos laiškas Baliui Sruogai, iš Tilžės – į Kauną, 1938-09-23, [rankraštis], in: LLTI BR, f. 53, b. 858, l. 1r–v).

[5] Vladimiras Zubovas (1909–2007) – architektas, architektūros istorikas. 1934 m. Berlyno aukštosios technikos mokyklos absolventas. 1935–1940 m. Kauno karo butų valdybos inžinierius architektas, kuris 1938 m. suprojektavo Balio Sruogos gyvenamąjį namą Kaune.

[6] Klaipėdos krašto seimelio rinkimai suorganizuoti 1938-12-11. Rinkimus, kurie laikyti lemiamu politinio lūžio momentu, laimėjo pronacistinės jėgos (joms skirti net 25 mandatai iš 29). Nacių judėjimo lyderis Ernstas Neumannas reikalavo suteikti kraštui apsisprendimo teisę prisijungti prie Vokietijos. Šis 1938 m. pabaigoje išrinktas šeštasis seimelis 1939-03-22 susirinko į pirmąjį ir vienintelį posėdį. Tą pačią dieną Lietuva priversta priimti Berlyno ultimatumą ir pasirašyti sutartį dėl Klaipėdos krašto perleidimo Vokietijai. Kitą dieną į miestą įžengė vermachtas, atvyko pats Adolfas Hitleris, o autonominis seimelis buvo likviduotas.

[7] Balio Sruogos laiške atsispindi nerimas dėl Europos geopolitinės situacijos. Ramiai gyvenančiame Kaune rašytojas numatė nacistinės Vokietijos agresiją, Lietuvos okupaciją, Antrojo pasaulinio karo pradžią po nacių žygio į Klaipėdą ir Lenkiją.

[8] Vakarų demokratijos, ypač Didžioji Britanija ir Prancūzija, turėjusios ginti Čekoslovakiją nuo nacių agresijos, pasirinko nuolaidžiavimo taktiką, spaudė Čekoslovakiją kapituliuoti prieš Berlyno reikalavimus. Nors Miuncheno sutartis pasirašyta 1938-09-29–30, jau rugsėjo viduryje buvo akivaizdu, kad naciai jėga arba gąsdinimais paims Sudetų kraštą, kur buvo sutelkti visi pagrindiniai Čekoslovakijos kariniai įtvirtinimai bei pramonė, tad, atidavus šią teritoriją, valstybė tapo gynybiškai neįgali. Sudetų krašto praradimas reiškė visišką šalies sužlugdymą.

[9] Nacistinė Vokietija vykdė ekspansiją ne tik dėl teritorijų, bet ir dėl gyvybiškai svarbių strateginių išteklių. Balys Sruoga numatė, kad po Čekoslovakijos pramonės perėmimo Adolfo Hitlerio žvilgsnis kryps į pagrindinį Europos naftos šaltinį – Rumuniją. Nacistinė Vokietija neturėjo savo didelių naftos telkinių. Rumunija tuo metu buvo didžiausia naftos išgavėja Europoje, už SSRS ribų. Vokietija negalėjo pradėti karo su didžiosiomis valstybėmis, kol neužsitikrino šio regiono kontrolės. 1939-03-23 (kitą dieną po Klaipėdos aneksijos) Vokietija privertė Rumuniją pasirašyti ekonominę sutartį, pajungusią šalies ūkį Berlyno poreikiams.

[10] Balio Sruogos laiške atsispindi Adolfo Hitlerio geopolitinė logika: pirmiausia jis neutralizavo Čekoslovakijos gynybinę liniją ir pramonę, tada užsitikrino ekonominį užnugarį ir kurą iš Rumunijos, o tik tuomet ateis eilė tiesioginiam kariniam konfliktui dėl Lenkijos pajūrio (Dancigo bei koridoriaus) ir galiausiai – Baltijos šalių okupacijai.

Rašytojas sąmoningai sujungė tris vietas: Dancigą, Lenkų koridorių ir Sileziją.
Kai Lenkija bus eliminuota, o Vokietija taps tiesiogine Lietuvos kaimyne ne tik iš Prūsijos, bet ir iš okupuotos Lenkijos pusės, Lietuva liks visiškai izoliuota ir pasmerkta.
Balys Sruoga Dancigą matė kaip saugiklį: kol Lenkija laikosi dėl Dancigo, Lietuva turi šiek tiek laiko. Kai kris Dancigas, grius visa Rytų Europos saugumo sistema.

[11] Bronė Jazbutytė-Sruogienė (1896–1950) – Juozapo Sruogos žmona, sklypo Kaune, Žaliakalnyje, Ramiojoje gatvėje Nr. 7A, savininkė.

[12] Balys Sruoga (1896–1947) – Juozapo Sruogos brolis, Vytauto Didžiojo universiteto Humanitarinių mokslų fakulteto dėstytojas; nuo 1932 m. – profesorius; Juozapo Sruogos kaimynas Kaune, sklypo Žaliakalnyje, Ramiojoje gatvėje Nr. 9B, savininkas.

[13] Suklysta, rašant mėnesį: vietoj IX įrašytas XVIII mėnuo. Įrašas pataisytas adresato ranka raudonu pieštuku.